

НАЦЫЯНАЛЬНАЕ АДРАДЖЭННЕ: МІНУЛАЕ І СУЧАСНАСЦЬ

На мяжы XX і XXI ст. адбыліся карэнныя змены ў развіцці шмат якіх народаў. Адбываецца трансфармацыя розных сфераў грамадскага жыцця ў адпаведнасці з запытамі эпохі: адбываюцца палітычныя і эканамічныя рэформы, фармуюцца новыя духоўныя арыенціры. У такі час як чалавечая супольнасць звяртаюцца да пераасэнсавання традыцыйных каштоўнасцяў, назапашаных нацыянальнымі культурамі. Беларуская філасофія стаіць перад неабходнасцю асэнсавання і працэсаў глабалізацыі, і працэсаў захавання нацыянальнай ідэнтычнасці, звароту і актуалізацыі каштоўнасцяў нацыянальнай беларускай культуры, яна мусіць спрыяць пошукам духоўных асноваў грамадскай кансалідацыі, фармаванню нацыянальнай ідэі.

Беларуская ідэя як увасабленне сутнасці і зместу працэсу станаўлення беларускай нацыі ў творчасці тэарэтыкаў нацыянальнага руху якой-небудзь выразнай філасофскай распрацоўкі не атрымала, як, напрыклад, руская ідэя, нават сам тэрмін «беларуская ідэя» не ўжываўся. Але праблема гэтая цікавіць не толькі філасофію, а і гісторыю, культуралогію, філалогію, сацыялогію. Можна сказаць, беларуская ідэя можа быць аб'ектам узаемадзеяння філасофіі з іншымі гуманітарнымі навукамі.

Беларускі нацыянальны рух нарадзіўся ў XVIII ст. Ідэі адраджэння звязваліся з аднаўленнем незалежнасці, з вяртаннем беларускай мове дзяржаўнага статуса, з уніяй як нацыянальнаю рэлігіяй. У XIX ст. рух выступаў як супраць паланізацыі і лацінізацыі, так і супраць русіфікацыі. Ідэя адраджэння адлюстроўвала гістарычны лёс нашага народу і асноўныя рысы яго нацыянальнага характару: талерантнасць, цярдлівасць, прыязлівасць у дачыненні да іншых народаў [1].

Новая хваля руху з'явілася ў сярэдзіне XIX ст. Фармуецца беларуская нацыя як пераважна сялянская нацыя. Ідэяй нацыянальнага адраджэння і глыбокім дэмакратызмам працягтыя ідэі Кастуся Каліноўскага. Параза паўстання і магутная хваля русіфікацыі прымушаюць перавесці працэс нацыянальнага адраджэння ў рэчышча культурна-асветніцкай працы.

Творчасць беларускіх пісьменнікаў уяўляла сабой адраджэнне беларускага пісьменства, якое стала крыніцай нацыянальнай думкі і новай нацыянальнай самасвядомасці, вызначыла змест нацыянальнага руху. На чале працэсу стаіць ужо не ліцвінская шляхта, а беларускія разначынцы, а праца праходзіць у нелегальных формах. На пачатку XX ст. Беларуская сацыялістычная грамада з'яўляецца асяроддзем і каардынатарам працы па нацыянальным адраджэнні. У 1906 г. пачынае выдавацца першая легальная газета «Наша ніва». Яе роля ў распаўсюджванні ідэяў беларускага нацыянальнага адраджэння, у абуджэнні нацыянальнай свядомасці была ў такой ступені значнаю, што гэты перыяд беларускай гісторыі справядліва атрымаў назву «нашаніўскага».

У 1914–1921 гг. Беларусь становіцца арэнаю ваенных дзеянняў. Менавіта ў гэты час нацыянальная эліта разгарнула магутную культурна-асветную працу, у т. л. і па філасофскім асэнсаванні беларускае нацыянальнае ідэі. У 1918 г. вакол БНР гуртуецца значная частка праваднікоў нацыянальнага адраджэння. Частка інтэлігенцыі гуртуецца вакол беларускай савецкай дзяржаўнасці.

У 1921 г. Савецкая ўлада ажыццяўляе паварот у дачыненні да нацыянальных культур. Тэарэтычная напрацоўка ажыццяўляецца ў 1921–1924 гг. Прасочваюцца дзве розныя тэндэнцыі, якія арганічна спалучаюцца: адраджэнская і наватарская. Адмоўны момант палягае ў тым, што беларусізацыя праводзіцца ўва ўмовах Савецкай улады і ўваходжання Беларусі ў склад СССР, што заўсёды павінныя былі ўлічваць яе творцы.

Час практычнага правядзення палітыкі беларусізацыі – 1924–1929 гг. Пачалося адраджэнне беларускай мовы, яе ўкараненне ў дзяржаўнае, грамадскае жыццё, у выхаваўчыя і асветніцкія ўстановы. Выпрацоўваецца беларуская нацыянальная ідэя [2].

У канцы 1920-х гг. заканчваецца чарговы перыяд у развіцці філасофскай думкі Беларусі, яе эвалюцыя працякае далей у кантэксце савецкай філасофіі. З 1929 г адбываюцца рэпрэсіі і русіфікацыя. Беларускай ідэі была нанесена значная страта.

Падзеі 1985–1991 гг. далі новыя імпульсы пошукам нацыянальнай ідэнтыфікацыі беларусаў, стымулявалі вяртанне да нацыянальнай духоўнай традыцыі, далі імпульсы засваенню каштоўнасцяў, выпрацаваных у беларускай філасофскай культуры. Беларуская ідэя – гэта ўжо не «белая пляма». Застаецца толькі сканцэнтраваць шырокую грамадскую і дзяржаўную падтрымку.

Літаратура

1. Беларусізацыя – палітыка нацыянальнага адраджэння. Аляксей Кароль // Крыжовы шлях. Мн., 1993.
2. Беларуская нацыя і мова: літаратурна-гістарычныя артыкулы. Лыч Л. – Мн., 1994.